

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN NGHIÊN CỨU CHÂU MỸ

TS. CÙ CHÍ LỢI
(Chủ biên)

KHU KINH TẾ TỰ DO

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Khu kinh tế tự do: Những vấn đề lý luận và thực tiễn :: Sách chuyên khảo / Cù Chí Lợi (ch.b.), Nguyễn Xuân Trung, Hoàng Thế Anh, Đặng Phương Hoa. - H. : Khoa học xã hội, 2013.. - 252tr. ; 21cm

DTTS ghi: Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam. Viện Nghiên cứu Châu Mỹ

1. Khu kinh tế tự do 2. Phát triển 3. Việt Nam

338.9597 - dc14

KXB0119p-CIP

**VIỆN HÀI LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VĂN NGHIÊN CỨU CHÂU MỸ**

TS. CÙ CHÍ LỢI
(Chủ biên)

**KHU KINH TẾ TỰ DO:
NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN**
(Sách chuyên khảo)

**NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2013**

TẬP THỂ TÁC GIẢ

TS. Cù Chí Lợi	Viện Nghiên cứu Châu Mỹ
TS. Nguyễn Xuân Trung	Viện Nghiên cứu Châu Mỹ
TS. Hoàng Thế Anh	Viện Nghiên cứu Trung Quốc
TS. Đặng Phương Hoa	Viện Kinh tế và Chính trị thế giới

MỤC LỤC

	Trang
LỜI MỞ ĐẦU	9
Chương I	
NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ KINH NGHIỆM QUỐC TẾ TRONG VIỆC PHÁT TRIỂN KHU KINH TẾ TỰ DO	13
I. Cơ sở lý luận của khu kinh tế tự do	13
1. Tiến trình hình thành các khu kinh tế tự do trên thế giới	13
2. Tiếp cận của đề tài về khu kinh tế tự do	26
II. Kinh nghiệm của các nước trong việc phát triển khu kinh tế tự do	29
1. Kinh nghiệm của Trung Quốc	29
2. Kinh nghiệm của Hàn Quốc	92
3. Kinh nghiệm của Ấn Độ	107
Chương II	
CÁC KHU KINH TẾ Ở VIỆT NAM VÀ BƯỚC CHUYỂN SANG KHU KINH TẾ TỰ DO	115
I. Khái quát các chính sách phát triển khu kinh tế ở Việt Nam	115
1. Các chủ trương, chính sách của Chính phủ	116

2. Sự phát triển của các khu công nghiệp, khu chế xuất	124
3. Sự phát triển của các khu kinh tế cửa khẩu	130
II. Sự hình thành các khu kinh tế tổng hợp - một cách tiếp cận mới hướng tới mô hình khu kinh tế tự do	141
1. Những định hướng chính sách đối với khu kinh tế tổng hợp	141
2. Một số kết quả hoạt động của các khu kinh tế tổng hợp ở Việt Nam	149
3. Đánh giá chung sự phát triển khu kinh tế và khu kinh tế tự do ở Việt Nam	165

Chương III

QUAN ĐIỂM VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN KHU KINH TẾ TỰ DO Ở VIỆT NAM

I. Quan điểm chỉ đạo phát triển các khu kinh tế tự do	183
1. Lấy lợi thế cạnh tranh làm điểm tựa cho khu kinh tế tự do	183
2. Xây dựng khu kinh tế tự do là hướng đi chiến lược, lâu dài	188
3. Công nghệ là hàng đầu	190
II. Một số đặc trưng cơ bản của khu kinh tế tự do	191
1. Đặc trưng hành chính nhà nước	191
2. Đặc trưng kinh tế của khu kinh tế tự do	196

III. Một số giải pháp phát triển khu kinh tế tự do ở Việt Nam	202
1. Định hình khung pháp lý	202
2. Thiết kế và triển khai xây dựng	203
3. Lựa chọn địa bàn	205
KẾT LUẬN	207
PHỤ LỤC	209
1. Một số văn bản pháp lý liên quan đến các khu kinh tế ở Việt Nam	209
2. Tóm tắt một số chính sách ưu đãi ở ba khu: Phú Quốc, Dung Quất và Chu Lai	237
TÀI LIỆU THAM KHẢO	242

CÁC CHỮ VIẾT TẮT

BOT	Hợp đồng xây dựng - kinh doanh - chuyển giao
BT	Hợp đồng xây dựng chuyển giao
BT-GPMB	Bồi thường - Giải phóng mặt bằng
BTO	Hợp đồng xây dựng - chuyển giao - kinh doanh
ĐKKT	Đặc khu kinh tế
FDI	Đầu tư trực tiếp nước ngoài
KCN	Khu công nghiệp
KCNC	Khu công nghệ cao
KCX	Khu chế xuất
KKT	Khu kinh tế
KKTCK	Khu kinh tế cửa khẩu
KKTTD	Khu kinh tế tự do
KTMTD	Khu thương mại tự do
KT-XH	Kinh tế - Xã hội
NDT	đồng Nhân dân tệ
ODA	Hỗ trợ phát triển chính thức
WTO	Tổ chức Thương mại thế giới
USD	đồng Đôla Mỹ

LỜI MỞ ĐẦU

Khu kinh tế tự do (KKTĐ) là một khái niệm có nội hàm phong phú, chỉ một khu vực địa lý có áp dụng những chính sách đặc biệt nhằm thu hút đầu tư và khuyến khích xuất khẩu gồm khu chế xuất, khu kinh tế cửa khẩu, khu công nghiệp, đặc khu kinh tế, v.v. Dù cho tên gọi và chức năng của nó là gì, khu kinh tế tự do luôn là một công cụ kinh tế quan trọng được nhiều nước sử dụng nhằm tạo động lực phát triển cho một khu vực hay nền kinh tế. Trong những năm qua, Việt Nam cũng đã sử dụng công cụ kinh tế này khá mạnh mẽ. Nhiều khu chế xuất, khu kinh tế cửa khẩu được hình thành, và hàng loạt khu công nghiệp được xây dựng. Gần đây hơn, khu kinh tế của Việt Nam lại được mở rộng sang một mô hình mới, đó là “khu kinh tế mở” hay các “khu kinh tế ven biển”. Các chính sách thương mại và chính sách tài chính được sử dụng nhằm thúc đẩy sự phát triển của các khu kinh tế này trên nhiều phương diện và đã mang lại những thành công nhất định.

Tiến trình hội nhập kinh tế toàn cầu đang san lấp toàn bộ những khoảng trống chính sách và vì vậy tương lai cũng như số phận của các khu kinh tế đang bị đặt nhiều dấu hỏi. Các công cụ thuế quan và phi thuế quan không còn nhiều tác dụng, các chính sách ưu đãi tạo dựng các “thiên đường doanh nghiệp” cũng trở thành khá phổ thông, các khu kinh tế đang “tràn lan” khắp các nền kinh tế. Trong bối cảnh đó, nhiều câu hỏi đặt ra

cho chiến lược xây dựng khu kinh tế tự do của Việt Nam rằng, liệu mô hình khu kinh tế tự do áp dụng xưa nay còn hữu hiệu trong bối cảnh toàn cầu hóa hay không?; mô hình khu kinh tế tự do trong bối cảnh toàn cầu hóa sẽ như thế nào?; và đặc biệt là Việt Nam có thể xây dựng khu kinh tế tự do được hay không? Công trình nghiên cứu này sẽ tập trung trả lời các câu hỏi trọng tâm trên bằng việc tổng kết các kinh nghiệm quốc tế, thực tế phát triển của Việt Nam, và qua đó đưa ra một mô hình khu kinh tế tự do phù hợp với điều kiện và hoàn cảnh riêng của Việt Nam.

Mặc dù các khu kinh tế truyền thống có thể tạo ra một số hấp dẫn, nhưng trong bối cảnh toàn cầu hóa, mô hình này khó có thể tạo ra những đột phá phát triển cho nền kinh tế. Chúng tôi cho rằng, để tạo ra “đầu tàu” tăng trưởng cho nền kinh tế, khu kinh tế tự do ở Việt Nam cần phải được xây dựng trên một cách tiếp cận mới - như một trung tâm kinh tế của khu vực và châu lục, dựa trên những lợi thế riêng có của nó cùng với một cơ chế cởi mở, thông thoáng. Việt Nam đang sở hữu nhiều lợi thế cho việc xây dựng các mô hình như vậy. Đứng trên phương diện hậu cần và phân phối, khu vực miền trung Việt Nam là một trung điểm của nhiều trung tâm kinh tế lớn của khu vực và châu lục. Có thể thấy đây là những lợi thế lớn khi mà nền kinh tế thế giới đang được tái cấu trúc theo mạng sản xuất. Khu vực miền Trung cũng sở hữu nhiều lợi thế tiềm năng không đâu sánh được: cảng biển sâu bậc nhất, vịnh thiên nhiên đẹp nhất. Tất cả những nhân tố “trời phú” đó là điều kiện quan trọng cho việc xây dựng một trung tâm kinh tế có tầm cỡ khu vực và châu lục, và đó cũng là những điểm tựa vững chắc cho việc xây dựng thành công các khu kinh tế tự do ở Việt Nam.